

УДК 811.112.2'276.6

О. О. Коваленко

**ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ ФАХОВИХ ТЕКСТІВ
НА НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЯХ ВИЩОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО ЗАКЛАДУ**

Коваленко О. О. Особливості навчання читання фахових текстів на немовних спеціальностях вищого педагогічного закладу.

У статті розглядаються особливості розвитку навичок читання та

перекладання фахового тексту, проаналізовано труднощі, з якими стикаються студенти під час роботи з фаховою термінологією, обґрунтовано основні методи роботи з професійно зорієнтованими текстами.

Ключові слова: фаховий текст, переклад фахового тексту, фахова термінологія.

Коваленко О. Особенности обучения чтению профессиональных текстов на неязыковых специальностях высшего педагогического заведения.

В статье рассматриваются особенности развития навыков чтения и перевода текста по специальности, проанализированы трудности, с которыми сталкиваются студенты во время работы со специализированной терминологией, обоснованы основные методы работы с профессионально ориентированными текстами.

Ключевые слова: текст по специальности, перевод текста по специальности, специализированная терминология.

Kovalenko O. O. Peculiarities of teaching to read professional texts in non-linguistic specialties of higher educational institutions

The article deals with the peculiarities of development of skills of reading and translating professional text, analyzes the difficulties faced by students while working with professional terminology, substantiates the basic methods of work with professionally-oriented texts.

Key words: professional text, translation of professional text, professional terminology.

Українське суспільство зараз перебуває у стані глибокої структурної перебудови системи вищої освіти. Потребує модернізації як її зміст, так і методи, засоби та форми організації навчання. Реформація системи освіти в нашій країні передбачає, в першу чергу, подальше вдосконалення навчально-виховного процесу вищої педагогічної школи, яке спрямоване на забезпечення високого рівня професіоналізму і компетентності випускників вищів. Тому дедалі більшого значення набуває формування в майбутніх педагогів умінь, навичок та якостей, за допомогою яких вони стали б справжніми професіоналами. Тобто основне завдання вищої освіти на сучасному етапі – навчити студентів здобувати знання, завдяки чому вони далі, протягом усього життя, зможуть удосконалювати свій досвід, аналізувати й використовувати у своїй професійній діяльності передові досягнення науки і техніки, підвищуючи рівень своєї професійної компетентності.

Актуальність статті зумовлена винятковим значенням вивчення у вищому навчальному закладі іноземної мови професійно спрямованої, задля оволодіння значним обсягом як мовних умінь і навичок, так і мовних знань, які мають допомогти майбутньому фахівцю збагачувати свої знання за рахунок вивчення іншомовної літератури зі спеціальності

яку вони набувають. Потік інформації стрімко збільшується з кожним днем, і молодим фахівцям неминуче доведеться зіткнутися з необхідністю інтенсивного використання іноземної мови у професійній діяльності.

Метою статті є пошук напрямів розв'язання зазначеної проблеми, а саме: розкрити значущість розвитку навичок читання та перекладання фахового тексту й особливості його перекладу, проаналізувати утруднення з якими стикаються студенти, обґрунтувати основні методи роботи з професійно зорієнтованими текстами.

Викладання й навчання іноземної мови у вищому закладі освіти є предметом численних наукових досліджень (Я. Слова, О. Іскандерова, О. Іванова, І. Костікова, В. Мілашевич, Т. Мінакова, А. Панасюк, Н. Сура, Л. Тархова, Н. Янкіна та інші). Науковці наголошують, що навчити студента працювати наполегливо в руслі опанування іноземної мови є досить складне завдання, задля досягнення якого необхідно використовувати всі можливості навчального процесу у вищому педагогічному навчальному закладі. Однією з таких можливостей є процес навчання іноземної мови як загальноосвітньої дисципліни вже з першого року перебування студентів у стінах вищого навчального закладу.

Основною метою вивчення іноземної мови студентами вищих закладів освіти різних напрямів підготовки стає іншомовна компетентність особистості, задля використання іноземної мови як доступного засобу спілкування і збагачення досвіду фахової підготовки. Особливість викладання іноземної (німецької) мови за професійним спрямуванням полягає у фаховому контексті обраної спеціальності, основним актуальним завданням якої є оволодіння знаннями фахової термінології і набуття вмінь використовувати вузькоспеціалізовану лексику для виконання навчальних професійно орієнтованих завдань, спрямованих на подальше спілкування у певних ситуаціях [2, с. 25].

Головним напрямком вивчення іноземної мови професійно спрямованої у вищому навчальному закладі є розвиток навичок читання та перекладання фахових текстів.

Проблема перекладу текстів фахової спрямованості привертала увагу багатьох науковців: українських та іноземних вчених (Р. Арнтц, К. Бауман, Г. Будін, Г. Вермеєр, В. Вільс, В. Карабан, Т. Кияк, Д. Лотте, К. Норд, Р. Штольце).

Фаховий текст це інструмент мовно-комунікативного процесу, що здійснюється студентом, пов'язаний із профілем його навчання. Робота над фаховим текстом вимагає насамперед уміння перекладати, а для цього потрібно мати сформовані навички перекладу, тому доцільно

з'ясувати особливості перекладу фахових текстів.

На сучасному етапі розвитку навчання студентів високі вимоги висуваються до якості підготовки фахівця, який повинен відрізнятися високим професіоналізмом, здатністю аналізувати свою діяльність, спрямовувати її у потрібному напрямку, уміти працювати з інформацією за своїм профілем, знаходити її у різних джерелах, включаючи джерела іноземною мовою, що містять інформацію зі спеціальності, тобто фахові тексти. Фахові тексти написані в науковому стилі, а він характеризується логічністю побудови речень, точністю змісту, інформаційною насиченістю, об'єктивністю при викладені матеріалу. Відтак переклад фахового тексту вимагає стандартизованого мовного оформлення, чіткості у викладі та максимальної наближеності до оригіналу.

Труднощі, що виникають під час виконання перекладу фахових текстів, полягають не тільки в тому, що студент повинен володіти навичками перекладу, спеціалізація таких текстів вимагає розуміння суті матеріалу [1, с. 87]. Отже, щоб здійснювати якісний переклад текстів з фаху, необхідно, насамперед, мати певні знання з відповідної галузі.

Необхідно зазначити, що під час навчання професійно зорієнтованого читання студенти немовних факультетів виявляють слабкі базові знання з німецької мови, вони не володіють навичками роботи з технічними словниками, не знайомі з правилами перекладу складних граматичних конструкцій, є проблеми, пов'язані з навичками вивчального та оглядового читання. Усуненню вищезазначених проблем у навчальному процесі сприяє виконання лексичних вправ, розв'язання різних перекладацьких завдань і ситуацій, спрямованих на розвиток навичок контекстуальної здогадки, трансформації граматичної структури висловлювання, переформулювання і перефразування змісту, оперування синонімічними та антонімічними засобами тощо.

Основним завданням викладача є підбір певних методів навчання для створення умов ефективної підготовки студентів, які зможуть творчо мислити, застосовувати на практиці отримані знання й уміння [7, с. 154]. Іншомовна компетентність відкриває необмежений доступ для студентів немовних спеціальностей для роботи із фаховими текстами на іноземній мові, дає змогу ознайомитися із досягненнями світової науки і техніки. Тому одним із завдань є створення методики та комплексу вправ для ефективного засвоєння лексичного матеріалу [5, с. 200].

У процесі переклада фахових текстів читання виступає як засіб і як мета навчання. Читання тісно пов'язане з розумінням тексту і є складним розумовим процесом [2, с. 144]. Якщо студент добре розуміє текст,

знається на галузі знань, до якої цей текст належить, йому буде легше його перекласти. Особливу увагу важливо приділяти прийомам роботи з автентичними і оригінальними фаховими текстами.

Для того, щоб навчити майбутніх спеціалістів працювати з фаховими текстами, спершу необхідно навчити їх користуватися традиційними перекладацькими методами. Для перекладу таких текстів необхідно використовувати спеціальні вузькотермінологічні словники. Студентів насамперед треба ознайомити з фаховою термінологією та загальнонауковою лексикою, складними граматичними конструкціями.

Значну увагу при читанні фахової літератури слід приділяти роботі з лексикою. У якості прийомів роботи можуть виступати підстановка, комбінування, підкреслення потрібної інформації тощо. Доцільно також використовувати завдання, спрямовані на розвиток умінь словотворення, умінь перекладати лексичні одиниці, що мають кілька значень, уміння знатися на відтінках слів-синонімів та антонімів, уміння працювати із словниковою колонкою, користуючись контекстом, уміння розуміти слово зі словотвірних елементів [4, с. 165].

Окремим видом вправ, що формують навички розуміння прочитаного, навички пошукового та оглядового читання є такі як: 1) вправи на визначення найважливіших елементів (знаходження головної, другорядної інформації, складання переліку основних понять, ключових слів тощо); 2) вправи на вміння мобілізувати наявні предметні знання (складання схем головних понять, знаходження взаємозв'язку між ними); 3) вправи на розвиток умінь пошуку й ідентифікацій (добір синонімів, антонімів); 4) вправи на встановлення значень невідомих лексичних одиниць; 5) вправи на формування навичок переносу значень лексичних одиниць мови оригіналу у мову перекладу; 6) вправи на розвиток контекстуальної здогадки; 7) вправи на розпізнавання логіко-семантичних зв'язків; 8) вправи на формування навичок та вмінь перекладу граматичних явищ та конструкцій.

Значну увагу варто приділяти перекладу фахових термінів. По-перше, слід забезпечити адекватний переклад окремо взятих термінів певного тексту. По-друге, кожен окремий термін, що перекладається, треба перевіряти з позиції терміносистеми, яка слугує для позначення системи термінів будь-якої окремої науки чи галузі знання. По-третє, необхідно враховувати різницю термінів, що визначається специфікою передачі думки в різних мовах. Правильний переклад термінів як ключових одиниць фахового тексту є необхідною умовою точності перекладу всього тексту.

Навчання перекладу фахової термінології слід здійснювати

поступово, опановуючи навички користування термінологічними словниками, пояснюючі деякі теоретичні засади термінології (визначення ключових слів, встановлення атрибутивних зв'язків між словами тощо) [3]. Крім того, викладач має з'ясувати певні труднощі (неоднозначність термінів, відсутність перекладацьких відповідників у разі неологізмів, національну варіативність термінологічної лексики тощо) та особливості перекладу тієї чи тієї фахової мови.

Тому, розпочинаючи навчання перекладу фахової термінології, викладач повинен здійснити такий підбір одиниць, який дав би змогу студентові немовних спеціальностей засвоїти за порівняно невеликий відрізок часу цілий спектр лексичних елементів, до якого він апелюватиме в подальшій професійній діяльності. Для досягнення цієї мети викладач повинен постійно перебувати в пошуку оптимальних методичних прийомів навчання перекладу, проводити мовні паралелі, показувати специфіку іншої мовної системи тощо [6].

Отже, для забезпечення якісного перекладу фахових текстів необхідно розробити комплекс вправ на їх основі, задля всебічного розвитку вмінь студентів, охоплюючи різні аспекти мовленнєвої діяльності. При виконанні таких вправ студенти розширюють свій словниковий запас за рахунок термінів, які є важливою частиною фахових текстів, знайомляться з особливостями перекладу складних граматичних конструкцій. Перш ніж приступити до перекладу текстів за фахом, необхідно ознайомитися з усіма особливостями текстів такого виду, оскільки вони містять безліч складних конструкцій, вузькоспеціалізованих термінів, скорочень та аббревіатур, які створюють неабиякі труднощі під час роботи над їх перекладом.

Література

1. Алексеева Л. М. Объект и предмет современного переводоведения / Л. М. Алексеева // Вестник Пермского государственного университета. Иностранные языки и литература. Вып. 5 (21). – Пермь, 2008. – С. 85–90.
2. Барабанова Г. В. Методика навчання професійно-орієнтованого читання у немовному ВНЗ / Г. В. Барабанова. – К. : Фірма «ІНККОС», 2005. – 315 с.
3. Бондарчук Л. Й. Переклад наукової літератури як метод викладання англійської мови на землевпорядному факультеті [Електронний ресурс] / Л. Й. Бондарчук. – Режим доступу : <http://archive.nbuv.gov.ua>
4. Гальскова Н. Д. Современная методика обучения иностранным языкам : [пособие для учителя] / Н. Д. Гальскова. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : АРКТИ, 2003. – 192 с.
5. Дегтярева Ю. В. Когнітивні характеристики читання та їх роль у процесі навчання професійно спрямованого читання / Ю. В. Дегтярева // Вісник Харківського національного

університету ім. В. Н. Каразіна. – № 649. – Харків : Константа, 2005. – С. 199–201.

6. Ільницька Л. Л. Психолого-педагогічні особливості навчання перекладу у вищих навчальних закладах [Електронний ресурс] / Л. Л. Ільницька // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2011. – № 1. – Режим доступу : <http://archive.nbuv.gov.ua>

7. Ніколаєва С. Ю. Методика викладання іноземних мов у навчальних закладах : [підручник] / С. Ю. Ніколаєва – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с.

Стаття надійшла до редакції 28.06.2015 р.